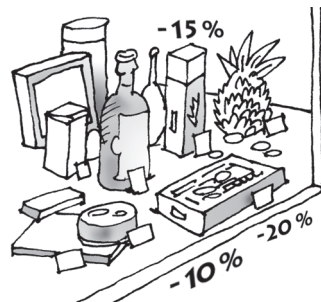


Matea Gusić

PRIČA O POSTOTKU

Ovih dana postotke ćemo najčešće susresti u reklamama ili izlozima trgovina, gdje s plakata „vrište” o sniženju koje nas čeka: *Blagdanski popusti do 30 %*, *Čistimo police, 70 % sniženja na cijeli asortiman*, *20 % popusta na kape i šalove*. Naravno, postotci se nalaze i na drugim mjestima, primjerice u kamatnim stopama kredita ili štednih računa te raznim statističkim podacima kojima mediji izvještavaju o dnevnim događanjima. Neki pak postotke susreću u svojim matematičkim udžbenicima, u zadacima o kamatnom računu ili ostvarenom školskom uspjehu.



Što je to postotak? Jednostavno rečeno, postotak je drugi način za zapisivanje dekadskih razlomaka (razlomaka s nazivnikom 100). Zašto bismo koristili zapis u obliku postotka, a ne ekvivalentni zapis u obliku razlomka ili decimalnog broja? Zato što nam je ponekad lakše razumjeti informaciju danu u obliku postotka. Primjerice, kažem li vam da u 2020. godini $\frac{30}{49}$ svjetske populacije posjeduje mobilni telefon, bit će vam teško razumjeti o kojem se udjelu stanovništva radi. Informaciju ćemo lakše razumjeti ako kažem da otprilike 61 % svjetske populacije posjeduje mobilni telefon.



Jeste li se ikada zapitali tko je izmislio ove sveprisutne brojeve koji mnogima stvaraju poteškoće? Ako ste među onima koji se s postotcima muče, možda će vam biti krivo saznati da ne postoji osoba koju za to možete okriviti. Postotci nisu „otkriveni”, već se njihov pojam razvijao od davnina, i to s početkom u antičkom Rimu. U to vrijeme nisu postojali decimalni brojevi, ali je postojala potreba za računanjem primjerice desetina ili stotina. I tako se razvio pojam postotka, latinski „per centum”, koji znači „za svakih sto”. Začetak postotaka veže se uz poreze. Naime, kako bi financirali brojne vojne pohode, Rimljani su od puka ubirali poreze. Poznato je da je već od 357.



godine prije Krista postojao porez naziva „vicesima libertatis”, kojim je rimska država ubirala 5 % (zapis: $\frac{1}{20}$) vrijednosti roba na njegovo oslobođenje. Porez je mogao platiti sam rob ili njegov gazda ako ga je htio osloboditi. Porez naziva „centesima rerum Mancipiorum” u iznosu od 4 % (zapis $\frac{1}{25}$) vrijednosti roba plaćao se na njegovu prodaju. Nešto kasnije, u vrijeme Cezara, plaćao se opći porez na prodaju u iznosu od 1 % (zapis $\frac{1}{100}$), a u to se vrijeme čak ubirao i porez na nasljeđe u iznosu od 5 %. Premda ih nisu zapisivali u današnjem obliku, upravo su Rimljani uveli pojam postotaka, iako se sama ideja prikazivanja brojeva kao dijelova stotice pripisuje Grcima.

Znak za postotak % u primitivnom se obliku pojavljuje u zapisima koji datiraju još od 15. stoljeća. U to biste vrijeme 20 % zapisali ovakvim zapisima: „20 p 100”, „xx p. cento”, „xx. per. c.” ili „20 pc”. Možete primijetiti kako su se za izraz za „per cento” koristili različiti zapisi. Sredinom 17. stoljeća zapis je evoluirao u „per $\frac{0}{0}$ ”, a onda je i „per” otpao te je ostao samo znak %, koji i danas koristimo.

per c → per $\frac{0}{0}$ → $\frac{0}{0}$ → %

Tijekom vremena evoluirala je i uloga postotka. Osim poreza postotci su se počeli koristiti u izračunima kamata, a u 17. stoljeću pojavljuju se i kod izračuna profita i gubitka. Kao što je nekoć bilo u Rimu, i u poreznom sustavu Republike Hrvatske postotak ima svoje mjesto. Hrvatski puk plaća razne poreze: državne, županijske, gradske odnosno općinske, porez na dohodak, porez na dobitke itd. Tako ćete, primjerice, ako ste dobili nasljedstvo, danas proći bolje od antičkih Rimljana i platiti porez u iznosu od 4 %. Ali, okušate li se zato u igrama na sreću, osim sebe usrećit ćete i državu koja će ubrati porez od 10 do čak 30 % iznosa vašeg dobitka.

